

A kínai „csoda” - egy kicsit másképp

2013.11.30. 08:31 Pénzügyi Szemle

A kirobbanó gazdasági növekedés Kínában ugyan egy ateista világkép mellett valósult meg, de azon túl, hogy maga után vonta a középosztály megerősödését és a társadalmi feszültségek növekedését, a kommunista ideológia gyengülését is elhozta. A kérdés az, hogy mi töltheti ki az utóbbiból adódó erkölcsi/ideológiai űrt. Lehet, hogy az évszázadokon át elnyomott kereszténység? Bethlendi András pénzügyi közgazdász írása.

Bethlendi András

Az institucionalista társadalomtudományi megközelítés szerint a tartós gazdasági-társadalmi felemelkedés alapja a megfelelő intézményi háttér, és a meghatározó intézményi tényezők között szerepel a vallás is. A kínai kapitalizmus dinamizmusáról már sok publicisztika született, de ennek etikai, vallási háttere viszonylag kevés figyelmet kapott. A Kínával foglalkozó szakértők egy része szerint a kínai fejlődés mosta érte el azt a szintet, ami ezen a területen is paradigmaváltással fog járni, aminek következtében a vallás és azon belül a kereszténység nagyobb szerepet kaphat. (Kína gyors gazdasági fejlődése nem csak a vallás, de egyéb területeken is gyökeres változásokat ígér. [Ezekről bőbben itt olvashat.](#))

Jelenleg a kínai népesség nagyobbik része ateista (700 millió fő), a vallásosok körében buddhizmus és a taoizmus a meghatározó. [1] Az ateista kommunista párt hosszú évtizedeken keresztül elnyomta és illegalizálta a kereszténységet. A kommunizmust megelőzően, több hullámban – először katolikus, majd

protestáns – missziós munka folyt Kínában. A visszatérő keresztényüldözések következtében azonban a kereszténység igazán nem tudott gyökeret eresztetni az országban.

A XVII. századi jezsuita missziós munka eredményeként 1700-ra mintegy 300 ezer főre emelkedett a keresztények száma. [4] Ugyanakkor Kína már akkor nagyon népes ország volt, a lakossága meghaladta a 150 millió főt. [9] Így a keresztények aránya gyakorlatilag elhanyagolható volt. Ennek ellenére a XVIII. század közepén császári támogatással a keresztényeket erősen üldözték, melynek eredményeként a keresztény közösségek gyakorlatilag megszűntek. A XIX. században a protestáns missziós tevékenység erősödött fel. A protestáns vallás terjedése azonban összefonódott a kínai és talán a világtörténelem legnagyobb felkelésével, a Taiping-felkeléssel (1850–1864). A XIX-XX. század fordulóján is erős missziós munka folyt azonban az egyre kaotikusabbá váló politikai viszonyok következtében tartós sikert nem tudtak felmutatni. [4] Mindezek eredményeként sok kínai a kereszténységet Kína elleni imperializmus és gyarmatosítás egyik kellékének tartotta. A Nyugat pedig úgy tekintett Kínára, mely immunis a keresztény vallásra.

A kereszténység és a gazdasági siker összefüggését először Max Weber „A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme” című könyvében fejti ki. A keresztény hit (elsődlegesen a protestáns) hivatástudatot ébreszt, becsületességre nevel, ezzel jó munkamorált teremt, ami a tartós gazdasági fellendülés alapja. A keresztényi becsületesség alapvető feltétele az üzletben nélkülözhetetlen bizalom kialakulásának. A kereszténység, miközben elítéli az anyagiasságot, teljesítményre ösztönöz, és arra nevel, hogy az ember ne legyen közömbös mások életszínvonala iránt, hanem segítse felemelkedésüket. Weber rámutat, hogy a kereszténységtől eltérően a többi nagy vallás – többek között a Kínában elterjedt buddhizmus és a taoizmus - nem bírnak ezekkel a jellemzőkkel, így kevésbé ösztönzik a gazdasági fejlődést. [3] A kereszténységből eredezteti a nyugati demokratikus kapitalista társadalmi-gazdasági berendezkedés kialakulását.

Kínában ma egyértelműen szellemi vita folyik a vallás körül, és ezt a pezsgést a sokféleség jellemzi. A kereszténység mellett más értékforrások - a konfucianizmus, taoizmus és a buddhizmus – is felerősödtek. Megjegyezendő, hogy Weber elmélete neokonfuciánus tudósokat is arra ösztönözött, hogy a kínai kultúrát olyan szempontból vizsgálják, hogy vajon az rendelkezik-e egy olyan vallási háttérrel, ami a gazdasági modernizációt szolgálhatná. A legtöbb szakértő azonban egyetértett Weberrel miszerint a konfuciánus etikából hiányzik az agresszív individualizmus és túlzottan hangsúlyozza az egyenlőséget és a harmóniát a közösségekben, ami nem egyeztethető össze a modern kapitalizmussal. Ezt a megállapítást gyengíti a kelet-ázsiai kistigrisek gyors gazdasági felzárkózásának ténye, melyek szintén a kínaihoz hasonló kulturális örökséggel rendelkeznek. [8]

Az tény, hogy az elmúlt évtizedekben a nagymértékű és tartós gazdasági növekedés Kínában az ateista világkép és kommunista ideológia mellett valósult meg. Bár a gyors gazdasági növekedéssel jelentős társadalmi feszültségek („diszharmonikus elemek”) alakultak ki: a vidéki-városi egyenlőtlenségek, regionális különbségek, a környezet pusztulása, a korrupció és az egyéb elemek, amelyek társadalmi kirekesztést, a szociális nélkülözést, és a társadalmi dezintegrációt okoznak. A „vad” kapitalista fejlődéssel és a kommunista ideológia gyengülésével párhuzamosan feltételezhetően a morális és az erkölcsi űr keletkezett.

A piacgazdaság fejlődése nem csak magasabb életszínvonalat teremt, hanem a jelenlegi gazdasági-társadalmi berendezkedés paradigmaváltásához is vezethet. A monista politikai hatalom hegemoniája szükségképpen gyengülni fog amennyiben létrejön egy magántulajdonnal rendelkező, gazdaságilag függetlenedő középosztály. Ez óhatatlanul a civil társadalom erősödésével és az államhatalom korlátozásával fog járni. A létrejövő civil szférában az egyházak fontos szervező szerepet játszhatnak.

Különösen tanulságos ebből a szempontból, hogy az utóbbi két évtizedben Kínában a kereszténység erősödésének jelei mutatkoznak. Már nem csak az elmaradottabb vidéki régiókban, hanem a legfejlettebb tengerparti, nagyvárosi területeken is terjed a kereszténység. A hivatalos kínai statisztikák szerint, jelenleg mintegy 25 millió keresztény hívő van Kínában (ebből, mintegy 6 millió katolikus, a többi protestáns). Ugyanakkor az állam által hivatalosnak elismert egyházak (ezek közül a legnagyobb szervezet a protestáns egyházaknak az ún. Hármasközi Önkormányzat Hazafias Mozgalma) mellett nagy számban működnek ún. házi gyülekezetek (nem regisztrált egyházak). Ez utóbbiak önmagukat tartják autentikus keresztény közösségnek, bírálva a hatalomhoz kötődőnek tekintett

Hármas Önrendelkezés Hazafias Mozgalmába tartozó egyházakat. Egyes szakértők az összes keresztények számát, mintegy 60-70 millió főre becsülik. [1, 7] Ez a szám európai léptékkal mérve jelentős, azonban a kínai népesség teljes nagyságához viszonyítva (5-6%) csak egy kisebbségi státusra elegendő. Egyes szakértők [2, 4] „The Chinese Jerusalem”, „Jesus in Beijing” és hasonló hangzatos elnevezései így vélhetően eltúlozzák a mai Kínában a keresztény befolyás mértékét.

Egyes szerzők szerint az ateista-kommunista kínai kormány hozzáállása a kereszténységhez ma már kettős: fél a kereszténységtől, ugyanakkor nyitott is iránta, mert benne látja Európa és az Egyesült Államok gazdasági sikerének titkát. A Kínai Társadalomtudományi Akadémia tudósai [4] arra a kérdésre keresték a választ, hogy a Nyugat sikere és a világ többi része felett gyakorolt uralma milyen tényezőknek volt köszönhető. Tanulmányozták a kérdést történelmi, politikai, gazdasági és kulturális nézőpontból egyaránt. Eleinte arra gondoltak, a megoldás abban rejlik, hogy az európaiaknak sikerült a leghatékonyabb fegyvereket kifejleszteni (tudományos-technikai előny). Azután, arra a következtetésre jutottak, hogy a titok nyitja a nyugati politikai rendszer (versenyző, demokratikus társadalmi berendezkedés). Majd a Nyugat gazdasági berendezkedésére (magántulajdonú piacgazdaság és fogyasztói társadalom) összpontosították figyelmüket. Azonban az elmúlt húsz évben felismerték, hogy a nyugati kultúra szíve nem más, mint a vallás, vagyis a kereszténység. A Nyugat – az előzőekben felsorolt – tényezőkben elért elsődleges szerepe ugyanis a vallási háttérre vezethető vissza. A társadalmi élet keresztény erkölcsi alapjai tették lehetővé a kapitalizmus kialakulását, majd a demokratikus berendezkedések kiépítését. A Nyugat sikerét, napjaink egyik legismertebb történésze, Ferguson [4], is ezekre a tényezőkre vezeti vissza.

Hu Jintao, a kínai népköztársaság elnöke 2005-ben meghirdetett „Harmonikus társadalom” programjának egyik eszközeként a vallást nevezi meg a már bemutatott diszharmonikus elemekkel szemben. A vallást ugyanakkor a politikai-társadalmi céloknak kívánja alárendeli. A harmonikus vallás a következő célokat szolgálja a vallási harmónia mellett: hazaszeretet, az elavult tanok megreformálása, magas erkölcsi normák, a szociális segítség nyújtása, oktatás. [6]

Kínában tehát megjelent az a felfogás, hogy ha a társadalmi diszharmonikus elemek a mai szinten maradnak, nem lesz fenntartható az ország gazdasági teljesítménye. A középosztály, civil szféra megerősödése, a társadalmi feszültségek növekedése, a kommunista ideológia gyengülése paradigmaváltás szükségességét jelzi. Ennek egyik eszköze lehet a kereszténység. A politika nem a legtisztább szándékkal nyit a kereszténység felé, hanem azért, mert érdeke azt diktálja. Ennek a folyamatnak a tartósságát ma még nehéz megítélni. Mindenesetre fontos jellemzője a kereszténység jelenlegi kínai terjedésének, hogy a korábbi időszakoktól eltérően nem a külföldi misszionáriusok vezetik, hanem egyre inkább kínai egyházi személyek, mozgalmak.

Források:

[1] Tim Gardam (2011): Christians in China: Is the country in spiritual crisis? BBC Radio 4 http://www.bbc.co.uk/news/magazine-14838749#story_continues_3

[2] Evan Osnos (2008): Jesus In China. Chicago Tribune. 2008. június 22.

http://articles.chicagotribune.com/2008-06-22/news/0806210659_1_house-churches-christianity-fact-party-members

[3] Max Weber (1982). A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. Budapest Gondolat kiadó.

[4] Niall Ferguson (2011): Civilisation. The Six Killer Apps of Western Power. Penguin Books

[5] Pew Research (2012): The Global Religious Landscape. A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. <http://www.pewforum.org/global-religious-landscape-exec.aspx>

[6] Lap Yan Kung (2011): The Trinity, the Church, and China's Harmonious Society: A Politics of Persuasion. *Studies in World Christianity* 17.3 (2011): 237–257

[7] Rodney Stark, Byron Johnson, and Carson Mencken (2011): Counting China's Christians. *First Things* May 2011 <http://www.firstthings.com/article/2011/05/counting-chinarsquos-christians>

[8] XI Bay: The Intellectual Influence of Christianity in a Modern China Society. Institute of Sino-Christian Studies. <http://www.iscs.org.hk/Common/Reader/News/ShowNews.jsp?Nid=641&Pid=9&Version=0&Cid=18&Charset=iso-8859-1>

[9] Salát Gergely (2012): Demográfiai folyamatok Kínában. Kis császárok kora? Kommentár 2012/1 http://kommentar.info.hu/iras/2012_1/demografiai_folyamatok_kinaban